

magyarok és németek fegyvertársakként véres munkában állnak többszörösen nagyobb tömegű ellenséggel szemben. De el fog jönni a nap, amikor ismét egészen a béke munkájának szentelhetjük magunkat. Akkor bizonyára az *egységes iskola* nem *egy* államban, hanem *sok államban fog valóra válni* s ezzel minden gyermeknek biztosítani fogja osztályrészét népének szellemi kincséből. Az egységes iskola ezt nem csak *akarja*, hanem *tudja* is valósítani és ezért jönni fog.

(Berlin.) J. Tevs.

IRODALOM.

Bartók György: Háború, közmivelődés, nemzetnevelés. Kolozsvár, 1916, a szerző sajátja, 90 l. Ára 3 kor.

A háború első hónapjaiban, mikor mindenkit elfogott az igazalom és a bizonytalanság, az emberek ösztönszerűen a háború magyarázatát keresték, hogy a lélek ős okkereső ösztönének engedelmességedve, próbálják fölfogni az eseményeket. Azután következett a háború igazolása, mellyel a háborúért való felelősséget akartuk másra hárítani és itt kitűnt, hogy a háború elkerülhetetlen, egyetemes életnyilvánulás; végre gondolunk a háború következményeire, hatásaira, azokra az állapotokra, melyeket majd teremtenünk kell. Így haladt át a háborúról való gondolkodásunk egészen praktikus, gyakorlati mezőkre, s így látjuk napról-napra világosabban azokat a feladatokat, melyek a háború után reánk várnak. Mindenki látja, hogy amilyen természetes a gondolkodásnak e praktikus irányba való tolódása, épen olyan fontos, hogy minél jobban igyekezzünk megállapítani a háború gyakorlati hatásait és tanulságait közéletünk minden mezejére. Bartók György könyve tudományos alapozással akarja tisztába hozni e kérdéseket. Megállapítja, hogy a háború nem más, mint egy nemzet önállításának erőszakos föntartása és megvédelmzése más nemzetek fenyegető föllépésével szemben. Ebből a magyarázathból lehet megérteni, hogy csak a védekező háború jogos, hogy a gazdasági háború ép oly jogosult, mint a létért való szabadságharc, ha az a nemzeti önállítás eszközeit védi, s végre, hogy a háborúban az állami utilizmus elve szükségképen kiemelkedik. Így teremt a háború értékek pusztulása árán értékeket. Itt keresendő a háború hatása az erkölcsiségre, a kulturára. A háború kitűnteti az értékeket, megtanít megbecsülni a jót és megvetni a rosszat, rámutatott a mi kulturánk súlyedtségére, egyben arra, hogy az igazi kultúra eszményi, vagyis önértékeket előmozdító, az erkölcsnek társadalmi síkban megvalósuló tevékenysége; tehát

rávezetett a nemzeti kultúra gondolatára. A nemzeti kulturát átadni, az újabb nemzedékben öntudatosná tenni a nemzetnevelés van hivatva. Ez az egész nemzet nevelése, mely nemzetté nevel, vagyis öntudatos tagjává a szellemi közösségnek. Az ilyen nevelés megszünteti az osztálykülönbségeket, a nemzetiségek számára új kereteket alkot, melyeken belül saját kulturális erőiket kifejthetik, végre az egyházak és felekezetek munkáját is a saját nevelői munkájába foglalja be. Ami most e nemzetnevelés bővebb tartalmi oldalát illeti, ennek eszményinek és ennél fogva erkölcsösnek kell lennie. Így teremt új erkölcsiséget, új művelődést, új társadalmat, a melyben a nemzeti szellem öntudatra jutott. Így ad új világnézetet, mely kezdődik a családi életben, folytatódik az iskolában, diadalt ül a tudományos intézetekben. Csak ilyen új világnézet fogja nemzetté emelni a magyart. — Legnagyobb érdeme a könyvnek az, hogy tudományos, filozófiai alapon van fölépítve s így előnyösen üt el a sok, itt is, ott is olvasó, kapkodó ötletszerűséggel összeállított cikkekéskéttől. Örömmel látjuk itt azt a gondolatot, hogy a nemzetnevelés eszményi célok szolgálatában álljon, mert most bizony nagyrészt gazdasági, utilista célok szolgálatában áll, s éppen szükségünk volt annak hangsúlyozására, hogy új világnézetre és a nevelésben világnézetre való nevelésre van szükségünk. Az a sok alacsonyosság, ami társadalmi életünkben ki-kiütötte magát, a hedonizmusnak, vagy legjobb esetben az utilizmusnak a világnézete volt az oka annak, hogy nálunk nemzeti kulturáról beszélni alig lehetett. A nemzetnek mint a kultúra egyedüli forrásának és egyedüli letéteményesének kiemelése olyan gondolat, amely méltó arra, hogy foglalkozzunk vele. Bartók könyvének elvi megállapításai után most már gondolkoznunk kell azokról a gyakorlati kérdésekről, amelyek ezekből fölmerülnek. A könnyen érthető, világos nyelvezetű könyvet ajánljuk mindazok figyelmébe, akik komolyan akarnak gondolkozni e kérdések felől.

I. L.

J. Adams: The Evolution of Educational Theory. 8°, 401 l.
London, 1912. Macmillan and Co.

E munka egy sorozatos vállalat egyik része gyanánt jelent meg; a sorozat a filozófia történetét ismerteti. Részei: a) A görög filozófia története. b) A modern filozófia története. c) A filozófia alkalmazása: 1. a nevelés elméletére, 2. a politika elméletére. Adams műve a nevelés elméletének fejlődésével foglalkozik. A Platon-féle «theoria» értelmezéséből indul ki. Minden új tér, melyet elérünk, képessé tesz bennünket arra, hogy olyat is megértsünk, amely eddig a megértésünkön kívül esett. Emberi tapasztalás szerint sohasem fog-